

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Kuvittajat ry kiittää kutsusta lausua kulttuurialan tulevaisuutta ja koronapandemian jälkeistä jälleenrakennustarvetta käsitelleen työryhmän raportista siihen sisältyvine toimenpide-esityksineen. Pidämme raportin kokonaisuutta onnistuneena - se tavoittaa taiteen itseisarvon alleviivaamisen ohella hyvin akuutisti tarvittavat elinkeino- ja sosiaalipoliittiset kehittämishaasteet ja toimenpidetarpeet. Toimenpide-ehdotukset vastuutahoineen ovat tarpeeksi konkreettisia. Hienoa on, että työryhmän raportti tunnistaa tarpeen kasvattaa kulttuuribudjetti prosenttiin.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

1. Taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan valtion talousarvion luvussa 29.80. yhteen prosenttiin kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä. Mielestämme lisäbudjettia tulee kanavoida erityisesti rahoituskuoppaan jääneille visuaalisille taiteenaloille, joiden osuus valtion kulttuuribudjetista on tällä hetkellä vain 1 prosentti. Kulttuurin kahden prosentin osuus valtion talousarviosta tulee olla lähitulevaisuuden tavoitteena ja luovien alojen osuus maamme bruttokansantuotteesta on saatava kohti verrokkimaiden tasoja.
2. Vapaiden taiteilijoiden ei-työsuhteinen eläketurva siirretään kokonaisuudessaan maatalousyrittäjien eläkelain piiriin ja vakuutetaan Melassa. Pitkän aikavälin ratkaisuna kokeillaan yhdistelmävakuuttamisen mahdollisuutta.
3. Nostetaan taiteilija-apurahan euromäärä nykyisestä 2080,42 euroa/kk kohti suomalaisten mediaanipalkkaa ja lisätään taiteilija-apurahojen määrää nykyisestä 545:stä 600:aan. Vuosittain myönnettävien taiteilijaeläkkeiden määrää lisätään

nykyisestä 51 täydestä eläkkeestä 100:aan.

4. Perustetaan kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevä ministeriryhmä ja toteutetaan kulttuuripoliittinen selonteko.

5. Kehitetään alan rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä, jotka mahdollistavat taide- ja kulttuurialojen tukemisen osana elinkeinopoliittisia palveluita ja tukia, esimerkiksi Creative Business Finlandin kautta. Mielestämme Creative Business Finland -toimintamallia on jatkettava ja lisäresursoitava tukemaan kuvitusalan ja muiden skaalautuvien, digitaalisten, kansainvälisten alojen kasvua. Huomattava kuitenkin on, että tukien fokus on suunnattava sisältöihin, ei vain digitaalisten rakenteiden kehittämiseen. Lisäksi toiminimimuotoisille luovan alan toimijoille olisi löydettävä toimivat tuki- ja rahoitusväylät. Myös valtion vientituesta tulisi tavoitella suurempaa osuutta luovan talouden vientiin.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Tärkeintä on, että kulttuurin ja luovien alojen edistäminen on tulevassa hallitusohjelmassa mahdollisimman laajasti ja vahvasti huomioitu ja että valtion talousarviossa kulttuurin osuus todella nostetaan prosenttiin. On myös erittäin tärkeää, että vastuu kulttuurin edistämisestä koskee useita ministeriöitä ja että yhteistyötä tehdään kunnianhimoisin, jaetuin, strategisin tavoittein ja kuilutta ja saumatta. Tämän edistämiseksi ministeriryhmä ja yhteistyöelin sekä selonteko ovat tärkeitä välineitä.

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurin arvostuksen ja tilastotietopohjan lisääminen ja viestiminen ovat tärkeitä tavoitteita. Kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevän ministeriryhmän perustaminen on erittäin kannatettavaa.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Yhteistyö on luvussa tärkeä teema: valtion, kuntien ja yksityisten toimijoiden uudenlaista yhteistyötä ja kumppanuutta todella tarvitaan yhteisten ylätavoitteiden edistämisessä.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Vahvistetaan koulutettavien kykyä neuvotella työehdoista, korvauksista ja tekijänoikeuksista. - tavoite on tärkeä ja luovien alojen tulevaisuuden kannalta erittäin olennainen ja ansaitsisi raportissa enemmänkin palstatilaa.

Luvussa tai tavoitteen yhteydessä olisi tärkeää tuoda esiin tekijänoikeuksien rooli ja niiden taitavan hallinnoinnin merkitys sille, että aineeton arvo pysyy ja kasvaa Suomessa. Lisensointi ja muu immateriaalioikeuksiin pohjaava liiketoiminta on keino tehdä skaalautuvaa ansaintaa luovilla sisällöillä. Omien tekijänoikeuksien taitavaan hallintaan pohjautuvat ansaintamahdollisuudet tulisi huomioida yhä kattavammin luovien alojen koulutuksessa ja yrityspalveluissa. Luovien alojen liiketoiminta ja vienti ovat käytännössä aineettomien oikeuksien kaupallistamista. Tulovirrat ehtyvät, jos suomalaiset oikeudenomistajat luopuvat niistä liian laajasti tai epäedullisin ehdoin. Tekijänoikeuslain ja muun aineettomiin oikeuksiin liittyvän sääntelyn pitää osaltaan toimia. Menestyksen turvaamiseksi on lisäksi panostettava luovien alojen tekijänoikeus- ja muun IPR-osaamisen edistämiseen ja neuvottelutaitoihin erityisesti kansainvälisen toiminnan osalta – kansallisen aineettomien oikeuksien strategian mukaisesti.

Toisaalta tavoitteessa ja luvussa tulisi huomioida myös luovan alan itsensätyöllistäjien ja tilaajien neuvotteluasemien epätasapaino. EU:n tekijänoikeusdirektiivi edellyttää huomattavia parannuksia luovien tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden asemaan. Direktiivin hengessä ja EU:n tuoreiden kollektiivisen sopimisen suuntaviivojen mukaisesti on kannatettavaa edistää toimintamallia jossa luovan alan tekijöitä edustavat järjestöt ja liitot neuvottelisivat aloille minimikorvaukset ja -ehdot tekijöiden puolesta. Epätasapaino tilaajien ja itsensätyöllistävien luovan alan ammattilaisten neuvotteluasemien välillä on vahva, mikä johtaa helposti luovien alojen toimintaedellytysten kannalta ei-toivottaviin lopputuloksiin.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kuvittajat ovat monimuotoisen työntekemisen edelläkävijöitä ja siten monen luukun loukussa. Monella on eläkevakuutus sekä YELin, TyELin että MyELin kautta. Vapaiden taiteilijoiden ei-työsuhteisen eläketurvan siirtäminen kokonaisuudessaan maatalousyrittäjien eläkelain piiriin ratkaisisi ainakin itsensätyöllistäjävaltaisella kuvitusalaalla suuren osan alalla toimimisen turvaverkon hataruuden haasteista. Kuvitusala nyt 2022 -selvityksen mukaan vain 30% vastaajista maksaa YEL-vakuutusta työtulon mukaan ja 70% alivakuuttaa. Luku on linjassa muun yksinyrittäjäkannan kanssa ja tekee yksinyrittäjävaltaisen alan kokonaisuuden ja tulevaisuuden kovin haavoittuvaksi.

Pitkän aikavälin ratkaisuna yhdistelmävakuutus on tärkeä tavoite. Työttömyysturvajärjestelmämme on siiloutunut, mikä ei toimi modernissa, työn muotoja yhdistelevässä työelämässä. Tekijänoikeustulojen, muiden käyttökorvauksien ja lyhyiden (alle 4kk) apurahojen ja sosiaaliturvan yhteentoimivuutta on myös edistettävä. Näemme, että lopulta tavoitteena on oltava perustulon tai vastaavan mallin käyttöönotto, jonka edistämiseksi aiempaa kattavammat lisäkokeilut ovat tarpeen.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Lämpimästi kannatamme luvun tavoitteita, erityisesti lukutaidon ja lukuharrastuksen edistämistä ja tavoitetta yleisten kirjastojen riittävästä palveluverkosta sekä monipuolisista kokoelmista ja niiden saavutettavuudesta ja e-aineistojen lainauskorvauksista.

Boman-Björkell Asta
Kuvittajat ry